

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ (ЛЕГАЛІЗАЦІЇ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ

FOREIGN EXPERIENCE IN LEGAL REGULATION OF ANTI-LAUNDERING (LEGALIZATION) OF PROPERTY OBTAINED BY CRIMINAL MEANS WITH THE HELP OF DIGITAL CURRENCY

Дегтяр Р.О., аспірантка кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Стаття присвячена актуальному питанню зарубіжного досвіду протидії відмиванню (легалізації) майна, одержаного злочинним шляхом, за допомогою цифрової валюти. Цифрові активи є засобом обміну, який є цифровим, зашифрованим, децентралізованим і нерегульованим на відміну від національних валют, з чим і пов'язана популярність та ажіотаж у використанні. Їх можна відносно швидко та анонімно передавати навіть через кордони, без необхідності в банку, який міг би заблокувати транзакцію або стягнути комісію. Цифрові валюти несуть у собі не лише величезний потенціал для трансформації світової економіки, суспільства, але й породжують нові ризики для функціонування національних економік, держав та суспільства загалом. У міру того, як поширюється цифрова валюта у всьому світі, існує необхідність для постійного моніторингу та розробки відповідних заходів протидії такому суспільно небезпечній діяльності, як засобів боротьби як на міжнародну рівні, так і на вітчизняному. Проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання та реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом, за допомогою віртуальної валюти, з метою впровадження позитивного досвіду в Україні. Теперішня система способів протидії використання цифрової валюти організованою злочинністю у фінансовій системі забезпечується органом, уповноваженим на контроль за дотримання законодавства з відмивання (легалізації) майна. Розглянуто, що загальними методом протидії можна назвати ведення обліку користувачів та контроль за підозрілими транзакціями за допомогою цифрової валюти уповноваженими органами в сфері боротьби з легалізацією доходів та фінансуванням тероризму. Констатовано, що правове регулювання з зазначеного питання як на вітчизняній, так і на міжнародній арені знаходиться на достатньому рівні розвитку. Зарубіжні країни постійно підшукують найбільш ефективні способи з протидії незаконній діяльності з легалізації незаконних доходів через використання цифрових активів. Для залучення найкращого досвіду в законодавство України, існує необхідність у подальшому дослідженні вказаного питання.

Ключові слова: цифрові активи, цифрова валюта, криптоактиви, відмивання (легалізація) майна, протидія.

The article is devoted to the topical issue of foreign experience in combating laundering (legalization) of property obtained by criminal means with the help of digital currency. Digital assets are a medium of exchange that is digital, decentralized, encrypted and unregulated unlike national currencies, what is associated with popularity and excitement in use. They can be transferred relatively quickly and anonymously even across borders, without the need for a bank that could block a transaction or charge a commission. Digital currencies carry not only a huge potential for the transformation of the world economy, society, but also create new risks for the functioning of national economies, states, and society as a whole. As the digital currency spreads around the world, there is a need for constant monitoring and development of appropriate measures to counter such socially dangerous activities, both at the international level and at the domestic level. Foreign experience of legal regulation is analyzed and implementation of state policy in the field of prevention and counteraction to legalization (laundering) of property obtained by criminal means with the help of virtual currency, to implement positive experience in Ukraine. The current system of ways to counteract the use of digital currency by organized crime in the financial system is provided by the body, authorized to control compliance with the legislation on laundering (legalization) of property. It is considered that the general method of counteraction can be called user record keeping and control over suspicious transactions with the help of digital currency by authorized bodies in the field of combating the legalization of income and the financing of terrorism. It is stated that the legal regulation on this issue as on the domestic, and international arena, is at a sufficient level of development. Foreign countries are constantly developing the most effective ways to counteract illegal activities for the legalization of illegal income using digital assets. To incorporate the best practices into Ukrainian legislation, there is a need for further research on this issue.

Key words: digital assets, digital currency, cryptocurrencies, money laundering (legalization), opposition.

Фінансові злочини не лише безпосередньо порушують національний фінансовий порядок та впливають на соціальну стабільність, а й вчиняються разом з іншими злочинами для забезпечення фінансової підтримки різних видів організованої злочинності. «Відмивання» майна – це фінансова злочинна діяльність, яка в основному відноситься до обробки незаконних доходів у різний спосіб для приховування та приховування їх джерела та природи. Воно не тільки завдає шкоди безпеці фінансової системи та репутації фінансових установ, а й руйнує нормальний економічний порядок та соціальну стабільність у країні.

Так, Н. С. Носань у своєму дослідженні, серед перелічених ключових економічних обставин, існування яких є причиною виникнення загроз і ризиків для фінансової безпеки держави називає також поширення цифрових валют і альтернативних методів розрахунку [1, с. 37].

Дійсно, цифрові валюти надають злочинним організаціям все новіші способи вчинення «відмивання» майна, та ряду інших фінансових злочинів. Така діяльність реалізується усе частіше через здатність власників більшості цифрових валют лишатися повністю анонімними. Вони використовуються у сфері «темних ринків», де злочинці

можуть купувати та продавати з найменшими шансами бути ідентифікованими.

Не можливо не погодитись, що криптовалюти є одним із найбільших нерегульованих ринків у світі. За даними, зібраними у 2019 році виявилось, що приблизно чверть користувачів Біткоїну залучені до незаконної діяльності. Близько \$76 млрд незаконної діяльності на рік припадає на біткоїн (46 % біткоїн-транзакцій) [2, с. 2].

Наразі протидія відмиванню (легалізації) майна є одним з важливих питань міжнародного рівня, особливої уваги заслуговують випадки, коли зазначене кримінальною караною діяння вчиняється за допомогою цифрової валюти.

Сполучені Штати постійно вносять зміни до законів, правил та керівних принципів щодо врегулювання віртуальної валюти, щоб взяти її під контроль та управляти можливими ризиками. Основними нормативно-правовими актами, які містять норми щодо віртуальної валюти в Сполучених Штатах Америки є: Закон про банківську таємницю ("BSA"), Патріотичний акт (USA Patriot Act) та Закон про боротьбу з відмиванням грошей ("MLSA"). Що стосується державного регулювання, зокрема, в штаті Нью-Йорк запропоновано систему умовного ліцензу-

вання, щоб полегшити роботу компаніям-новачкам, які торгують віртуальними валютами. Мережею боротьби з фінансовими злочинами Міністерства фінансів США ("FinCEN") випущено законопроект, який зобов'язує операторів віртуальних валют вести облік та перевіряти особу клієнта при угодах з віртуальними валютами або цифровими активами [3, с. 7].

У Великій Британії з 10 січня 2020 року, органом нагляду за боротьбою з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму ("AML/CTF") британських компаній, які здійснюють певну діяльність з криптоактивами стало Управління з фінансового регулювання і нагляду Великобританії (Financial Conduct Authority). Компанії, які підпадають під зазначений критерій, мають зареєструватися в FCA для отримання ліцензії. Відповідно усі, хто не зареєструвався до кінцевого терміну (10 січня 2021 року), повинні були припинити свою діяльність [4].

Таким чином, компанії які отримали відповідну ліцензію для проведення діяльності з цифровими валютами, зобов'язані дотримуватися заходів щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванню тероризму відповідно законодавства Великобританії.

Навколо проблеми щодо відмивання грошей європейські законодавці наполегливо працюють, щоб вирішити це загрозливе питання. Оскільки перша директива про боротьбу з відмиванням грошей була прийнята в 1991 році, Європейський Союз щоразу посилював заходи для боротьби з вказаним явищем. Тим не менш, лише в 2018 році було прийнято Директиву 2018/843, також відомою як AML5, якою серйозно враховано запобігання незаконній діяльності, пов'язаної з криптоактивами. У зазначеній Директиві було введено перше визначення терміну «віртуальна валюта». Так статтею 1(2)(d) воно визначається як цифрове представлення вартості, яке не випускається чи не гарантується центральним банком чи державним органом, не обов'язково прив'язане до законно встановленої валюти та не має правового статусу валюти чи грошей, але приймається фізичними або юридичними особами у якості обміну, яке може передаватися, зберігатися та обмінюватися в електронному вигляді [5].

Аналізуючи положення зазначеної статті можна констатувати, що Європейський парламент намагався у зазначеній статті передбачити усі можливі види цифрових валют для гарантії ефективної протидії відмиванню грошей.

Для усунення ризику, пов'язаного з анонімністю на платформах віртуальних валют, Директива 2018/843 поширила режим з протидії відмиванню коштів та фінансового тероризму ("AML/CTF") на певні категорії провайдерів, а саме «провайдерів, що займаються послугами обміну між віртуальними валютами та фіатними валютами» та «провайдерів кастодіальних гаманців» (тобто організації, що надають послуги зі збереження віртуальних валют або закритих криптографічних ключів від імені своїх клієнтів або здійснюють зберігання та обмін криптоактивів) [5].

Не менш цікавим буде аналіз системи регулювання протидії відмиванню (легалізації) майна за допомогою

цифрових валют у Канаді. У 2018 році канадські адміністратори цінних паперів (CSA) випустили повідомлення, в якому роз'яснюється, що вимоги законодавства про цінні папери застосовуватимуться до крипто-бізнесів, які пропонують монети або токени. У січні 2020 року в іншому сповіщенні було роз'яснено ситуації, коли законодавство про цінні папери застосовуватиметься до платформ, що сприяють торгівлі віртуальними валютами. З 1 червня 2020 року Закон Канади про відмивання коштів вимагає від усіх організацій, які здійснюють операцію з віртуальною валютою, реєструватися в Канадському центрі аналізу фінансових операцій та звітів ("FINTRAC") як фінансові установи та застосовувати відповідні заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (повідомляти про підозрілі операції, ввести верифікацію користувачів та інше) [6].

Наразі Японія має найпрогресивніший у світі регуляторний клімат для криптовалют і визнає Біткойн та інші цифрові валюти законною власністю відповідно до Закону про платіжні послуги (PSA). Останні нормативні акти включають поправки до PSA та до Закону про фінансові інструменти та біржу (FIEA), які набрали чинності в травні 2020 року. Поправки ввели термін «криптоактив» (замість «віртуальна валюта»), наклали більші обмеження на управління віртуальні гроші користувачів, а також полегшило регулювання торгівлі крипто деривативами [7, с. 450].

Закон про боротьбу з відмиванням коштів, як його називають у розмовній мові, викладає правила, які повинні дотримуватися фінансові установи, підприємства грошових послуг та інші підприємства, які сприяють переказу вартості, щоб запобігти відмиванню зловмисниками коштів, отриманих незаконно. Хоча Закон про протидію відмиванню коштів був ще до винаходу криптовалюти, законодавці в 2016 році додали криптовалютні біржі до списку визначених компаній, які повинні дотримуватися закону. Це означає, що, як і фінансові установи, криптовалютні біржі повинні вживати таких дій, щоб запобігти відмиванню грошей та іншим формам фінансових злочинів на своїх платформах, а саме: збір інформації про користувачів, відстеження транзакцій, надання звітів про підозрілу активність [8].

Таким чином, проаналізований досвід згаданих країн світу дає можливість вказати, що всі ці країни запровадили норми, у вигляді нормативно-правових актів для боротьби з відмиванням коштів, під час зберігання, обміну та продажу цифрових валют та криптовалют. Щоб запобігти фінансовому шахрайству та відмиванню грошей, вони підпорядковують «криптовалютний бізнес» конкретним зобов'язанням протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Загальним методом протидії можна назвати ведення обліку користувачів та контроль за підозрілими транзакціями уповноваженими органами в сфері боротьби з легалізацією доходів та фінансуванням тероризму. Більшість з досліджених країн передбачає обов'язкове ліцензування компаній, які проводять діяльність з цифровими валютами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Носань Н. С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 40. С. 35–39.
2. Foley S., Karlsen J., Putniņš T., Sex, Drugs, and Bitcoin: How Much Illegal Activity Is Financed through Cryptocurrencies? *The Review of Financial Studies*, 2019, Volume 32, Issue 5. URL: <https://academic.oup.com/rfs/article-abstract/32/5/1798/5427781>
3. Apaiyanukom P. Anti-money laundering against virtual currency in case of using bitcoin. *Thammasat business law journal*, 2016. Vol. 6. URL: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/TBLJ/article/view/112735>
4. FCA reminds cryptoasset businesses to register before the end of June. The official website of the Financial Conduct Authority. URL: <https://www.fca.org.uk/news/press-releases/fca-reminds-cryptoasset-businesses-register-end-june>
5. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32018L0843>
6. Regulations Amending Certain Regulations Made Under the Proceeds of Crime (Money Laundering) and Terrorist Financing Act, 2019: SOR/2019-240, June 25, 2019. URL: <https://canadagazette.gc.ca/rp-pr/p2/2019/2019-07-10/html/sor-dors240-eng.html>

7. Некіт К. Г. Динаміка правового регулювання криптовалют (криптоактивів) у Японії. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру* (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 449–451.

8. Japan's Cryptocurrency Regulation Updates: What You Need to Know, 2020. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/japan-cryptocurrency-regulation-updates-2020/>